

Fiatalok hangja találkozás a sokféleséggel az oktatásban

Fiatalok Hangja

Találkozás a sokféleséggel az oktatásban

Az alábbi jelentés összegzése a European Agency for Development in Special Needs Education Portugália Oktatási Minisztériumával közösen szervezett, a Sajátos Nevelési Igényű Fiatalok „*Young Voices: Meeting Diversity in Special Needs Education*” (*Fiatal hangok: Találkozás a sokféleséggel a sajátos nevelési igényű oktatásban*) címmel tartott Európai Meghallgatásán elhangzott prezentációknak és az ott elért eredményeknek. A meghallgatásra 2007 szeptemberében Lisszabonban, az európai unió portugál elnökség keretében került sor.

A jelentést az Ügynökség készítette az eseményen részt vett fiatal delegátusok felszólalásai alapján. Valamennyiüknek szeretnénk legőszintébb hálánkat kifejezni hozzájárulásukért.

Az eseménnyel kapcsolatos részletesebb internet alapú információ az Ügynökség web site-ján (www.european-agency.org/european-hearing2007) olvasható.

Szerkesztők: Victoria Soriano, Mary Kyriazopoulou, Harald Weber és Axelle Grünberger, valamennyien a European Agency for Development in Special Needs Education stábjának tagjai

A dokumentum egésze vagy egyes részei a forrás egyértelmű megjelölésével felhasználhatók.

A jelentés 21 nyelven, illetve teljes mértékben szerkeszthető elektronikus formában is rendelkezésre áll annak érdekében, hogy a benne foglalt információhoz való hozzáférést minél inkább biztosítsuk. A jelentés elektronikus formában az Ügynökség web site-ján (www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html) érhető el.

A fedőlapon található képet Viktorija Proskurovska készítette

ISBN: 978-87-92387-30-1 (elektronikus)

ISBN: 978-87-92387-09-7 (nyomtatott)

2008

European Agency for Development in Special Needs Education

Titkárság
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsszeli Iroda
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

E dokumentum elkészítését az Európai Bizottság Oktatási, Képzési, Kulturális és Többnyelvűség Főigazgatósága támogatta:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
Bevezetés	7
Kivonat a portugál oktatási miniszter, Maria de Lurdes Rodrigues asszony előadásából	9
A fiatal küldöttek hozzászólásai	11
<i>A középiskolai oktatásból érkezett delegátusok reflexiói.....</i>	<i>11</i>
<i>A szakoktatásból érkezett delegátusok reflexiói.....</i>	<i>15</i>
<i>A felsőoktatásból érkezett delegátusok hozzászólásai</i>	<i>17</i>
Kivonat a portugál oktatási államtitkár, Valter Lemos úr előadásából	20
A Lisszaboni Nyilatkozat	22
<i>Fiatalok a befogadó nevelésről-oktatásról.....</i>	<i>22</i>

Előszó

A European Agency for Development in Special Needs Education (röviden: az Ügynökség) tagállamai úgy döntöttek, hogy 2007-ben Európai Meghallgatást szerveznek, amelyre sajátos nevelési igényű fiatalokat hívnak meg annak érdekében, hogy megvitassák az őket érintő oktatási-nevelési kérdéseket és végiggondolják saját jövőjüket. A meghallgatás során különös hangsúlyt fektettek a fiatalok befogadó oktatással kapcsolatos tapasztalataira, ötleteire és javaslataira.

Ez volt a második alkalom, hogy az Ügynökség ilyen fontos esemény megszervezésére vállalkozott. A sajátos nevelési igényű fiatalok első Európai Meghallgatására 2003-ban Brüsszelben, az Európai Parlament keretében került sor.

Az Ügynökség valamennyi tagországa tisztában volt azzal, hogy ilyen nagyszabású rendezvény megszervezése jelentős kihívás elé állítja valamennyiüket, különösen, ha figyelembe vesszük az összesen 29 országból érkező résztvevők várható számát (összehasonlításképpen a 2003-ban szervezett hasonló meghallgatáson 22 ország meghívottai voltak jelen).

A 2007. évi Meghallgatásra Lisszabonban, 2007 szeptemberében, a portugál európai uniós elnökség keretében került sor, s társ-szervezője az Ügynökség mellett Portugália Oktatási Minisztériuma volt.

Az Ügynökség számára nagy öröm és megtiszteltetés volt, hogy megrendezhette az immár második Európai Meghallgatást. Külön szeretnénk köszönetet mondani a 78 megjelent fiatal delegátusnak, családjuknak, tanáraiknak és segítőknek, az egyes országok oktatási minisztériumainak, az európai és nemzetközi szervezetek képviselőinek és – végül, de nem utolsó sorban – a portugál hatóságoknak a meghallgatáson való részvételükért és odaadó munkájukért. Nélkülük nem kerülhetett volna sor e fontos esemény megrendezésére.

Jørgen Greve
Elnök

Cor J. W. Meijer
Igazgató

Bevezetés

2006-ban az Ügynökség tagjait arra kértük, jelöljenek saját országukból két vagy három olyan oktatási intézményt – egy iskolát vagy egy osztályt – amelyek majd részt vesznek az „Fiatalok hangja: Találkozás a sokféleséggel az oktatásban” címmel rendezendő Meghallgatáson. Azt javasoltuk, hogy egy-egy országot lehetőség szerint egy középiskola, egy szakközépiskola és egy felsőoktatási intézmény küldöttje képviselje.

A „benevezett” iskolákból vagy osztályokból érkező diákokat arra kértük, társaikkal együtt vitassák meg a Brüsszelben 2003-ban rendezett első Európai Meghallgatás során az akkori résztvevők által elfogadott következtetéseket, illetve gondolkodjanak el és folytassanak vitát az alábbi három kérdésről:

1. Hogyan tudnád bemutatni a **saját oktatási és nevelési körülményeiddel kapcsolatos főbb eredményeket és kihívásokat**, amelyeket szeretnél megosztani és megbeszélni a többi európai országból érkező kollégáiddal? Van valamilyen javaslatod vagy ajánlásod a helyzet javítására?
2. Mi a **véleményed/nézeted a befogadó oktatással kapcsolatban**? Vannak olyan előnyei, kihívásai és/vagy akadályai, amelyekre külön szeretnéd felhívni a többiek figyelmét? Szeretnél megemlíteni és/vagy javasolni valamilyen ajánlást a jövőre?
3. Valószínűleg világos elvárásaid vannak saját jövőbeli oktatásoddal-neveléseddel, munkáddal, életkörülményeiddel kapcsolatban. Meg tudod nevezni azokat a **főbb akadályokat**, amelyeket véleményed szerint **le kell küzdeni annak érdekében, hogy elvárásaid teljesülhessenek**?

Valamennyi iskolát vagy osztályt arra kértünk, hogy jelöljön ki egy fiatal delegátust, aki majd részt vesz az eseményen. A Meghallgatást megelőző napon az összes küldött találkozott egymással, megosztották egymással tapasztalataikat és oktatási szintjüknek megfelelően (középiskola, szakközépiskola, felsőoktatás) kialakított munkacsoportok keretében megvitatták a fenti három kérdést. Minden delegátus már a Meghallgatást megelőzően megfelelően felkészült a vitára, amely a gondolatok, vélemények és ötletek

rendkívül komoly és nyitott cseréjét jelentette, s amelynek során mindenki maximálisan tiszteletben tartotta a másik véleményét és álláspontját.

Fontos megjegyezni, hogy a kijelölt küldöttek a sajátos igények és fogyatékosági típusok igen széles körét és formáit képviselték. Legtöbbjük az úgynevezett „mainstream”, azaz többségi oktatási-nevelési környezetből került ki.

A fiatalok által folytatott vita eredményeit bemutatták a Portugál Parlamentben és ezek képezték az alapját a „Fiatalok a befogadó nevelésről-oktatásról” című, Lisszaboni Nyilatkozatnak nevezett dokumentumnak. A dokumentum e jelentés végén teljes terjedelemben szerepel és emellett e dokumentum mellékleteként külön anyagként is hozzáférhető.

Az összefoglaló jelentés kivonatokat közöl a portugál oktatási miniszter, valamint az oktatási államtitkár megnyitó ülésen, illetve záró ülésen elhangzott prezentációjából. Mindkét előadás jól demonstrálja a portugál oktatási hatóságok befogadó oktatással kapcsolatos elkötelezettségét és támogatását.

Míg a Lisszaboni Nyilatkozat összefoglalja a valamennyi fiatal delegátus által elfogadott közös témákat, e jelentés azokat a kulcstémákat mutatja be, amelyeket a fiatalok a Meghallgatáson megjelenő három oktatási-nevelési (nevezetesen a középiskolai, a szakközépiskolai és a felsőoktatási) szintnek megfelelően külön-külön vetettek fel.

Kivonat a portugál oktatási miniszter, Maria de Lurdes Rodrigues asszony előadásából

A Portugál Parlamentben a „Fiatalkor: Találkozás a sokféleséggel az oktatásban” címmel tartott Európai Meghallgatás nyitóülésén Maria de Lurdes Rodrigues asszony, oktatási miniszter a következőket mondta:

„Nagy öröm és megtiszteltetés számunkra, hogy a 29 országból érkezett fiatalokat – a résztvevő országok közül 26 az Európai Unió tagja, s további 3 nem uniós ország csatlakozott a kezdeményezéshez – vendégül láthatjuk. Célunk az, hogy javítsuk az Európai Unió valamennyi országának valamennyi iskolájában a befogadó szemléletű oktatás feltételeit. Gratulálok ahhoz, hogy részt vesznek ebben a kezdeményezésben; hogy milyen nagy sikert jelent mindez Önöknek és azoknak az országoknak, amelyeket Önök képviselnek; s ahhoz, hogy ezáltal Európa egésze is minden bizonnyal még befogadóbb kontinenssé válik.

A minden sajátos nevelési igényű gyermeket és fiatalt érintő befogadó oktatás elveit 1994-ben a spanyolországi Salamancában fogadták el, a világ minden tájáról érkező szakemberek sok-sok éves munkája és vitái eredményeként. A befogadó oktatás fejlesztése és alkalmazása valamennyi tanár, kiegészítő személyzet és szakértő mindennapi tevékenységévé vált. A munka egyrészt az akadályok, gátak, előítéletek, technikai, szociális és gazdasági nehézségek azonosítására koncentrálódik, de kiterjed azoknak a megoldásoknak a keresésére is, amelyek javíthatják a befogadás hatékonyságát.

A befogadó oktatás olyan folyamat, amely állandó fejlődésben van, s ez a fejlődés sohasem bejeződik be, hiszen a befogadó oktatás céljai és célrendszere is állandóan változik. Az állandó nyomás a továbbfejlődésre nem csupán az új, sürgető szociális igények és várakozások, hanem a rendelkezésre álló ismeretek és technológia fejlődés eredménye is.

Úgy vélem, hogy az Európai Unió valamennyi országa – a kiinduló helyzetek különbözősége ellenére – ugyanazokkal a kihívásokkal néz szembe három területen is: először is, azzal az állandó erőfeszítéssel, hogy megfelelően tudja képezni a sajátos nevelési igényű fiatal diákokkal foglalkozó tanárokat és a segítőkiket.

Másodsorban azzal, hogy folyamatosan javítsa azoknak az iskoláknak a fizikai és tananyag-ellátottsági feltételeit, amelyek a sajátos igényű diákokkal foglalkoznak. Harmadsorban pedig azzal, hogy a technológiai lehetőségek kihasználása mellett folyamatosan fejlesszék a tanítás eszközrendszerét és a pedagógiai tartalmat és anyagokat.

Manapság az információs és kommunikációs technológia olyan lehetőségeket tár fel az információ és az ismeretek megszerzése terén, amelyek korábban elképzelhetetlenek lettek volna. Ezeket a lehetőségeket az egyes kormányok támogatása révén fel kell tárni és tovább kell fejleszteni.

A kezdeményezés, amely ma bennünket itt összehozott, egyedülálló, mert bevonja a sajátos igényű diákokat saját befogadó szemléletű oktatásuk fejlesztésének folyamatába; hangot ad és kiterjeszti a vitát és a tudatosságot a megoldások keresésére; s ennek során figyelembe veszi maguknak a fiataloknak az elvárásait és vízióit.

Az Önök (ez alatt a fiatal delegátusokat értem) hozzájárulásával minden bizonnyal javítani tudjuk majd a sajátos igényű fiatalok tanulási feltételeit szerte Európában. Ez az, ami ezt a kezdeményezést olyan innovatívvá teszi. Ismételten gratulálni szeretnék ahhoz, hogy eljöttek ide és nagy odaadással részt vesznek a munkában – ahhoz, hogy példát mutatnak, és azokhoz a jövőbeli sikerekhez is, amelyeket valamennyien kétségkívül el fognak érni. Az Önök sikere egyben a mi sikerünk is. Az itt részt vevő diákok sikere – elsősorban persze a sajátos igényű diákoké fogja majd igazolni az Önök itt elvégzett munkáját. Bízom abban, hogy álmaik valóra válnak. Bízom abban is, hogy ma jó munkát fognak végezni és felszólalásaikkal segítenek nekünk feladatunk minél jobb végrehajtásában. Köszönöm figyelmüket.”

A fiatal küldöttek hozzászólásai

A Portugál Parlamentben tartott plenáris ülésen a küldöttek jelentést tettek azokról a közös ügyekről, amelyeket saját oktatási csoportjukban a Meghallgatást megelőző napon megvitattak.

Az alábbi szöveg részletesebben is kifejti ezeket a közös témákat. Ezeket ugyanabban a sorrendben adjuk közre, ahogy a fiatal delegátusok egymás között a Meghallgatást megelőzően megvitatták őket:

- Az oktatásukat érintő főbb **pozitív fejlemények és kihívások**;
- Nézeteik és véleményük a **befogadó oktatásról**;
- A **jövővel** kapcsolatos elvárásaik elérését gátló akadályok.

Fontos kiemelni, hogy valamennyi delegátus egyetértett abban, hogy a 2003-as Európai Meghallgatás során bemutatott eredmények és kihívások továbbra is érvényesek, bár egyes területeken bizonyos javulás tapasztalható.

Az alábbi szövegbe beleillesztettünk néhány közvetlen idézetet a fiataloktól, hogy a munkacsoportokban folytatott viták során felmerült markáns nézeteket és gondolatokat jobban tudjuk illusztrálni.

A középiskolai oktatásból érkezett delegátusok reflexiói

A középiskolai oktatás területéről érkezett delegátusok legtöbbször a többségi oktatásban található befogadó környezetben tanul.

A csoportmegbeszéléseken a középiskolai területet képviselő fiatal delegátusok kifejezték általános megelégedettségüket saját oktatásukkal kapcsolatban és általában egyetértettek, hogy iskolai éveik alatt bizonyos **javulás** volt e területen tapasztalható.

Az egyik legnagyobb, változatlanul fennálló **kihívásként** az oktatáshoz való általános hozzáférés kérdését említették: ez vonatkozik az egyes épületek fizikai akadálymentességére éppen úgy, mint arra, hogy a tananyagok és taneszközök nem minden esetben tekinthetők felhasználóbarátnak vagy nem hozzáférhetőek a sajátos igények minden típusa számára. Karin a következőket jegyezte meg: „a modern iskolák még ma sem minden esetben teljesen hozzáférhetőek a fogyatékkal élők – mint például a látáskorlátozottak – különböző csoportjai számára”.

A segédeszközök, mint például a számítógépek, digitális kamerák, mikrofonok, stb., különös jelentőséggel bírnak. Sokszor azonban az a helyzet áll elő, hogy vagy a szükséges felszerelés egyáltalán nem, vagy nem megfelelő mennyiségben áll rendelkezésre. Egyes esetekben a fiatalok vagy családjuk nem is tudja, hogyan juthatna hozzá ilyen berendezésekhez vagy felszerelésekhez.

A teljes hozzáférést biztosító oktatás az asszisztensekhez vagy a kisegítő személyzethez való hozzáférést is magába foglalja. Változatlanul fennálló probléma, hogy egyes alkalmakkor, amikor segítségre lenne szükség, gyakran a fiatalok osztálytársai azok, akik ezt a segítséget megadják.

A fiatal delegátusok hangoztatták, hogy a tanárok hozzáállása alapvető szerepet játszik. A pedagógusoknak valamennyi tanulójuk speciális igényeire oda kell figyelniük. „A tanároknak szem előtt kell tartaniuk, hogy az osztályban különböző emberek vannak, akiknek eltérő igényeik és szükségleteik lehetnek, s akik másoktól eltérő tanulási módokra van szükségük” – javasolta Simone. A tanárok nyújtotta segítség azonban nem szabad, hogy azt jelentse, hogy a sajátos igényű tanulókkal való leereszkedő kivételezéshez vezessen. A tanárokat fel kell készíteni arra, hogy megértsék és szerezzenek minél több ismeretet a sajátos igények kérdéséről.

A **befogadó oktatásról** mint pozitív lehetőségről és számukra igen fontos kérdéstről folytattak vitát.

A középiskolákat képviselő fiatalok által említett fontos biztató tényező az volt, hogy a befogadás közelebb hozza a különböző embereket egymáshoz és valamennyi tanuló szociális készségeit javítja. Valamennyi tanuló számára kölcsönös előnyökkel jár. A befogadó természetű oktatás egyben általában véve is (pozitív értelemben) nagyobb kihívást jelent, mint a speciális oktatás; mint Márton kifejtette, „a befogadó oktatás azért hatékony, mert szembe kell nézned a problémákkal és megtanulod, hogyan oldd meg őket.”

A fentiek ellenére néhány nyilvánvaló nehézség is említést kapott a befogadó oktatással kapcsolatban. Aude ezeket a következőképpen összegezte: „a befogadó oktatás egyszerre a legrettenetesebb és a

legszebb kihívás, amellyel valaha is szembe kellett néznem.” Bár a befogadás támogatja az iskolán kívüli társadalmi kapcsolatokat, problémák adódhatnak az iskolán belül a sajátos igényű és a többi tanulók közötti kapcsolatok folytatásában. „A befogadó oktatás a legjobb megoldás, de még ma is sok iskola nem rendelkezik az ehhez szükséges megfelelő erőforrásokkal és személyzettel”, mondta Alfred.

További akadályokat jelent a sajátos igényű tanulók számára, ha a „mainstream” tanárok felkészültsége nem megfelelő vagy olyan tanárok foglalkoznak velük, akiknek nincs világos ismeretük az ilyen diákok igényeiről – vagy például, ha nincsenek meg a megfelelő eszközök és erőforrások a „mainstream” középiskolákban.

A küldöttek arra a következtetésre jutottak, hogy a befogadó oktatás addig a mértékig tekinthető jó megoldásnak, amíg a szükséges segítség minden tekintetben rendelkezésre áll és a tanulás ténylegesen optimális körülmények között folyhat.

Egyetértettek, hogy az oktatásnak abban kell szerepet játszania, hogy felkészítse őket a való világban zajló életre. Ezt Anna Maria és Christopher a következőképpen fejezte ki: „az oktatás azt jelenti, hogy megtanuljuk, hogyan csináljunk meg olyan dolgokat, amelyekről korábban nem gondoltuk volna, hogy meg tudjuk őket csinálni.” Minden küldött azt kérte, hogy mindig meglegyen a szabadságuk és joguk arra, hogy választhassanak, szeretnének-e többségi iskolába járni vagy nem.

Ami a **jövőjüket** illeti, a középiskolai oktatásból érkezett fiatal delegátusok zöme kifejezte szándékát, hogy szeretne továbbtanulni és egyetemre menni. Aggódtak azonban, hogy valóban szabadon választhatják-e majd meg, mit akarnak tanulni: nem akarják, hogy nekik csak korlátozott lehetőségeket ajánljanak fel, sajátos igényeik, a segítség hiánya vagy a felsőoktatás helyzetükből adódó korlátai miatt. Néhányan megemlítették a felsőoktatásban és a munkaerőpiacon velük szemben tapasztalható előítéleteket is.

Végül, a középiskolai szektorból érkezett delegátusok egyértelműen kifejezték igényüket, hogy saját maguk hozhassák meg jövőbeli életükkel kapcsolatos döntéseiket. Ez nem azt jelenti, hogy elkülönülnének a társadalom többi részétől, hanem azt, hogy

ugyanolyan lehetőségekhez jussanak, mint a többiek.

A szakoktatásból érkezett delegátusok reflexiói

A szakképzésből érkezett delegátusok többsége a „mainstream” közegbe teljes mértékben integrálva tanul. Néhányuk részt vett mind a „mainstream”, mind pedig a speciális körülmények között folyó szakképzésben is, s csak kevesen voltak közülük olyanok, akik csupán speciális környezetben tanultak. Fontos arra is rávilágítanunk, hogy a delegátusok e csoportjában a sajátos igényeknek szélesebb skálája merült föl, mint a másik két csoportban.

Elvi megállapításként e csoport tagjai egyértelműen kijelentették, hogy jogaikat nem minden esetben veszik figyelembe és ismerik el úgy, mint ahogy ők megérdemelnék. Azt is kérték, hogy ne kezeljék őket fogyatékek miatt a többieknél jobban, ne akarják őket „megvédeni”. Fabien, Séverine és Fabio is egyértelműen fogalmazott: „ugyanúgy érzünk, mint bárki más, de időnként segítségre van szükségünk, sajnálatos módon ... Azt szeretnénk, ha megbíznának bennünk és tisztelnének bennünket. Nem akarjuk, hogy fogyatékosként kezeljenek bennünket.” Mitja a következőket mondta: „el kell fogadnunk egymást, tekintet nélkül annak, hogyan nézünk ki, mit tudunk, mit tudunk és mit nem tudunk megcsinálni. Társadalmunk így válik egyre egyenlőbbé.”

Bár iskolájuk és tanáraik iránt általában pozitív érzésekkel viseltetnek, komoly gondként említették, hogy még számos területen

jelentős **javulást** kellene elérni. Néhány résztvevő kedvezőtlen tapasztalatairól számolt be, amikor a szükséges segítség megszerzésének hiányáról beszélt. Előfordul, hogy a tanárok ismeret-szintje nem megfelelő, nem eléggé motiváltak az ő igényeik megismerése terén, s előfordul, hogy a számukra szükséges segítség egyszerűen nem áll rendelkezésre. „A tanároknak az egyes tárgyakat sok-sok különböző módon kellene elmagyarázniuk, hogy valamennyi diák megértse azokat” mondta Iro és Vassilis.

A vita során nyilvánvalóvá vált számukra, hogy magas színvonalú segítséget csak akkor lehet nyújtani, ha a különbségeket maximálisan figyelembe veszik.

Amy a következőket mondta: „a fiataloknak legyen lehetőségük megválasztani, milyen ütemben kívánnak tanulni, hogy a tanulást élvezetesnek találják és az oktatás teljes élményt nyújtson számukra.”

A tömegközlekedés és az egyes épületek akadálymentesítése a delegátusok mindegyikének témája volt, s valamennyien az egyik legfontosabb jövőbeli **megoldandó kérdésnek** ítélték.

A többségi intézményekben tanuló küldöttek mind kiálltak a **befogadó oktatás** mellett. „A többségi iskolákban az egyes tárgyakat magas szinten tanuljuk. Ez felkészít bennünket a jövőre és arra, hogy egy ránk figyelő világban dolgozzunk”, mondta Steven. A speciális körülmények között tanuló néhány delegátus is a befogadást tartotta a legjobb megoldásnak, de kisebb számban voltak olyanok, akik inkább egy védett környezetben szerettek volna tanulni. Egyöntetű volt a vélemény, hogy mindenkinek meg kell adni a szabad választás lehetőségét, milyen oktatási környezetben szeretne tanulni: ne legyen semmilyen nyomás rajtuk ezzel kapcsolatban, az egyéni helyzeteket teljes mértékben figyelembe kell venni, s a lehető legtöbb választási lehetőséget kell felajánlani.

A delegátusok a saját **jövőjükre** vonatkozó elvárásaikkal kapcsolatban kifejezték, hogy olyan függetlenül szeretnének élni, amennyire csak lehetséges. Valamennyien szeretnének továbbtanulni és mindegyiküket némileg aggasztotta, milyen jövő vár rájuk a munkalehetőségek terén. A küldöttek azon a véleményen voltak, hogy egyáltalán nincsenek azonos helyzetben fogyatékkal

nem élő kortársaikkal.

Összegezve: a delegátusok biztosak voltak saját képességeikkel, egyértelműek saját vágyaikkal kapcsolatban, de bizonytalanok abban, hogy az iskolák és általában a társadalom valóban felismeri-e a bennük rejlő igazi lehetőséget.

A felsőoktatásból érkezett delegátusok hozzászólásai

Itt meg kell említenünk, hogy a felsőoktatási csoportban a másik két csoporthoz képest a küldöttek jelentős része gyengénlátó volt. Ez az oka annak, hogy az ebben a csoportban felmerült kérdések gyakran kifejezetten a fogyatékosoknak erre a területére vonatkoztak.

A delegátusok arról számoltak be, hogy bizonyos **javulás** következett be – nem kis részben a computernek és az digitális technológiának köszönhetően – a vak vagy csökkentlátó diákok információhoz való hozzájutása terén. Digitális és audio könyvek is immár a rendelkezésükre állnak. Más delegátusok megemlézték, hogy a fogyatékoság társadalmi elfogadottsága is növekedett. A mobilitás és az akadálymentesítés kérdése például egyre inkább a közbeszéd és közéleti vita tárgyává válik. Elmondásuk szerint az asszisztensek rendelkezésre állása és az önkéntesek és barátok segítsége terén is bizonyos pozitív elmozdulás tapasztalható.

Több **probléma** is felmerült, amelyek nagyon szorosan összefüggnek a fent említett pozitív elmozdulásokkal. Időnként az információhoz való hozzájutás korlátozottá válik vagy sok különböző feltételtől függ. Ilyenek például, hogy az új számítógépek esetenként lassan jutnak el a fogyatékkal élőkhez, hogy korlátozott a digitális és audio könyvekhez való hozzáférés, vagy – hogy ismét az internetet említsük – az új böngésző programok gyakran nem hozzáférhetők a vak használók számára.

Bár az egyetemeken által használt anyagok közül számosat gyakran maguk az egyetemeken készítenek, s ők időnként megtudják oldani, hogy korlátozott látású hallgatóik számára is készítsenek nekik megfelelő anyagokat, mégis túl kevés ilyen dokumentum áll rendelkezésre. Mint Maarja megállapította: „azok az általános tárgyak, amelyek esetében a könyvek, jegyzetek elolvasása követelmény, bizony gyakran problémát okoznak nekünk. Ez kísért végig engem is iskolai tanulmányaim alatt, mert soha nem állt rendelkezésre elegendő Braille vagy audio könyv vagy jegyzet.”

Egy további felmerült problematikus kérdés a szabadon választható tárgyak korlátozott száma – akár azért, mert az épületek nincsenek akadálymentesítve, akár, mert nem áll rendelkezésre a megfelelő segítség, vagy nem elégséges a szükséges technológiai háttér. Ezt a kérdést jól összefoglalta Gabriela, aki így nyilatkozott: „a fogyatékkal élők nem annak alapján választanak iskolát, milyen tárgyakat akarnak tanulni, mert olyan iskolát kell választaniuk, amelynek épületeinél már megoldották az akadálymentesítést ... Azt szeretnénk, ha annak alapján választhatnánk, mit is akarunk, s nem azt, amire lehetőség van.”

A résztvevők arról is beszámoltak, hogy gyakran nekik kell kezdeményezniük, milyen külső segítséget igényeljen esetükben az az iskola, amelybe járni akarnak, mert tanuló társaik, tanáraik és az iskola vagy egyetem adminisztratív vezetése nem minden esetben van tudatában annak, hogyan is segítse őket.

Többen megemlékeztek a jövőbeli munkalehetőségeikkel kapcsolatos problémát is. Egyes munkaadók hozzáállása vagy az épületek akadálymentesítésének hiánya komoly gátja lehet annak, hogy másokkal egyenlő feltételek mellett lépjenek be a munkaerőpiacra.

Ami az ajánlásait illeti, a jobban felkészített tanárok illetve a szakértő kiegészítő személyzet szerepelt első helyen. Véleményük szerint leginkább a további erőforrások megszerzése, a fogyatékkal élő diákok számára szükséges infrastruktúra megteremtése, az órák során megfelelően hozzáférhető nyelv használata, kisebb létszámú osztályok és a kiegészítő tanárok biztosításának igénye terén van szükség a megszámottevőbb javulásra. „A fogyatékoságok nagyon különfélék. Az egyéni igények a fontosak, nem az általános szükségletek”, mondta Diana.

A résztvevők egyetértettek, hogy a legjobban a **befogadó oktatás** készíti fel őket későbbi életükre. Néhány résztvevő számára a felsőoktatási intézmény látogatása jelentette a többségi körülményekkel való első találkozást addigi életük során. A befogadó oktatást úgy tekintették, mint az első lépést abba az irányba, hogy sikerrel integrálódjanak a társadalomba.

Megvitatták a gyógypedagógiai intézmények kompetencia-központokká alakulásának kérdését is. Úgy vélekedtek, hogy a felsőfokú intézményben való tanulásra legjobban úgy lehet felkészülni, ha a befogadó oktatást az egyéni specializált segítséggel-támogatással kombinálják. Valamennyi delegátus egyetértett, hogy erősebbé és függetlenné válnak, illetve nagyobb önbizalmuk alakul ki, ha van már tanulmányaik kezdetén lehetőségük van fogva részt venni a befogadó oktatás folyamatában.

Ami a **jövőjüket** illeti, a hangsúly azokra az akadályokra került, amelyekkel a negatív hozzáállás és az emberi tudatlanság miatt szembe kell nézniük. A társadalmi hozzáállás fokozatos elmozdítása egy „veszteség nélküli” szemlélet irányába – amely a képességekre, a lehetőségekre és az erő kifejtésre koncentrál – igen sok energiát és türelmet igényel. A delegátusok felajánlották, hogy az első lépést maguk teszik meg, bár ez jóval több bátorságot és kitartást kíván tőlük, mint más diákoktól. Kaisu arra a következtetésre jutott, hogy „jobb, ha tudjuk, mi vár ránk a világban, még akkor is, ha rögös lesz az út.”

Kivonat a portugál oktatási államtitkár, Valter Lemos úr előadásából

Az Európai Meghallgatás záróülésén Valter Lemos úr, Portugália oktatási államtitkára a következőket mondta:

„Azzal szeretném megszólítani az itt jelenlevő fiatalokat, hogy gratulálok nekik ahhoz a lelkesedéshez, amellyel most dolgoztak. Igazán hiszem, hogy azok a fiatalok, akik itt a Portugál Parlamentben felszóltak, figyelemre méltó módon hozzájárultak ahhoz a törekvéshez, hogy igazi befogadó oktatást valósítsunk meg egész Európában.

Természetesen mi valamennyien tudjuk, hogy nem lesz addig igazi demokrácia, amíg el nem érjük, hogy az iskola mindenki számára nyitva álljon, és meggyőződésem, hogy valamennyiük hozzájárulása mai munkánkhoz valóban történelmet csinál. Megmutatja az utat nem csak ahhoz, hogy elérjük a befogadó oktatás célját, hanem ahhoz is, hogyan érjük mindezt el. Mindannyian az Önök lekötelezettjei vagyunk ezért a teljesítményért.

Szeretném egyúttal megszólítani a politikusokat és a döntéshozókat is, akik foglalkoznak majd az Önök mai munkájának utóéletével és következményeivel. Mi – politikusok és döntéshozók – arra kértük Önöket, fejtsék ki nézeteiket, és lehetőségünk nyílt arra, hogy meghallgassuk Önöket. Most már a mi felelősségünk, hogy valóra váltsuk az Önök javaslatait.

Ennek jegyében ígéretet teszek Önöknek, hogy a munkát tovább folytatjuk. A jelenlegi európai uniós elnökség, együttműködve a European Agency for Development in Special Needs Education-nel, elhatározta, hogy közzétesz egy dokumentumot, amely összegzi a ma bemutatott tapasztalatokat és ajánlásokat, még pedig oly módon, hogy már a közeli jövőben is referenciaként lehessen használni. Reméljük, hogy a 2007. szeptember 17-én Lisszabonban, a Portugál Parlamentben elfogadott ajánlások a keretét fogják adni az igazi befogadó iskoláztatás folyamatának.

Megtisztelve érezzük magunkat, hogy az elmúlt két nap során Önök itt tevékenykedtek Portugáliában, és úgy fogunk emlékezni

munkájukra, mint a mindenki iskolája – egy valóban demokratikus iskola – felé tett fontos lépésre. Sok szerencsét kívánok mindannyiuknak.”

A Lisszaboni Nyilatkozat

Valamennyi központi téma, amelyet a fiatal küldöttek felvetettek, alapját képezte ezen esemény fő produktumának, a „Fiatalok a befogadó nevelésről-oktatásról” című dokumentumnak.

A Nyilatkozat bemutatja az összes közös kérdést, amelyet a delegátusok felvetettek. Világosan leszögezi a jogukat arra, hogy tiszteljék őket, hogy ugyanazok a lehetőségek nyíljanak meg előttük, mint kortársaik előtt, és hogy részt vehessenek minden olyan döntés meghozatalában, amely őket érinti.

A Nyilatkozat tartalmazza véleményüket azokkal az előnyökkel kapcsolatban is, amelyek a befogadó oktatással járnak: kölcsönösen előnyös valamennyi, sajátos nevelési igényű vagy ilyen igényt nem támastó tanuló, egyetemi vagy főiskolai hallgató számára; lehetővé teszi számos szociális készség elsajátítását; s az eddig feltárt legkedvezőbb lehetőség, abban az esetben, ha a sikeres folytatásához szükséges feltételek rendelkezésre állnak.

A Nyilatkozat kitér azokra a tényezőkre, amelyek esetében további javításra van szükség a mobilitás és az oktatáshoz való teljes hozzáférés terén. Erre persze csak abban az esetben van lehetőség, ha a különböző emberek különböző szükségleteit egyformán figyelembe veszik.

A Lisszaboni Nyilatkozat egyedülálló hozzájárulás a befogadó oktatásról folyó szakmai vitákhoz, hiszen maguknak a fogyatékossgal élő fiataloknak a kollektív véleményét tartalmazza. Reményeink szerint a Nyilatkozatban – és egyben ebben a dokumentumban is – bemutatott rendkívül világos üzenetek a fiatalok részéről inspirálólag hatnak majd az oktatáspolitikusok és a gyakorlati szakemberek számára is jövőbeli munkájukban.

Az alábbiakban adjuk közre a Nyilatkozat teljes szövegét, amelyet egyben e dokumentum különálló mellékleteként is megjelentetünk.

Fiatalok a befogadó nevelésről-oktatásról

A portugál Oktatási Minisztérium, az Agency-vel (Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulók Fejlesztéséért) karöltve, „Young

Voices: Meeting Diversity in Education” (Fiatalok hangja: Találkozás a sokféleséggel az oktatásban) címmel európai szintű parlamenti meghallgatást szervezett 2007. szeptember 17-én, a portugál uniós elnökség keretei között.

A Lisszaboni Nyilatkozat az összesen 29 országból¹ érkezett sajátos nevelési igényű – középiskolába, szakoktatási és felsőoktatási intézményekbe járó – fiatalok javaslatait tartalmazza. A dokumentum címe: „Fiatalok a befogadó nevelésről-oktatásról”. A Nyilatkozat összefoglalja mindazt, amit a fiatalok felvetettek a lisszaboni Assembleia da República-ban tartott plenáris ülésen a sikeres befogadó gyakorlattal, jogaikkal, igényeikkel, a rájuk váró kihívásokkal és ajánlásokkal kapcsolatban.

A Nyilatkozat illeszkedik a korábbi, a sajátos nevelési igények területén megjelent európai uniós és nemzetközi dokumentumokhoz, mint például „Az Európai Tanács Határozata a fogyatékossgal élő gyermekek és fiatalok többségi iskolarendszerbe és oktatási rendszerbe történő integrálásáról” (ET, 1990); a „Salamanca-i Állásfoglalás és Akciókeret a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásáról és neveléséről” (UNESCO, 1994); a „Luxembourgi Charta” (Helios Program, 1996); „Az Európai Tanács határozata a fogyatékossgal élő tanulók és diákok egyenlő esélyeiről az oktatásban és nevelésben” (ET, 2003); valamint a „Konvenció a fogyatékossgal élők jogairól” (ENSZ, 2006).

A Lisszabonban megjelent fiatalok egyetértésre jutottak saját JOGAIKKAL kapcsolatban:

- Jogunk van arra, hogy tiszteljenek és ne diszkrimináljanak bennünket. Nincs szükségünk szimpátiára; azt akarjuk, hogy tiszteljék bennünk a jövő felnőttjét, akinek egy többségi környezetben kell majd élnie és dolgoznia.
- Jogunk van ugyanazokhoz az esélyekhez, mint bárki másnak, de a helyzetünkből adódó szükséges segítséggel együtt. Senki igényét

¹ Ausztria, Belgium (flamand és francia nyelvű közösségek), Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Izland, Ír Köztársaság, Hollandia, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxembourg, Magyarország, Málta, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Szlovénia, Svédország és Svájc.

a segítségre nem szabad figyelmen kívül hagyni.

- Jogunk van saját döntéseinket meghozni és a döntési lehetőségek között magunknak választani. Szavunkat mindenki meg kell, hogy hallgassa.

- Jogunk van függetlenül élni. Mi is akarunk saját családot és olyan lakáskörülményeket, amelyek megfelelnek helyzetünkből adódó igényeinknek. Sokan közülünk lehetőséget akarnak kapni arra, hogy egyetemre vagy főiskolára járhassanak. Mi is akarunk dolgozni, és nem akarjuk, hogy elválasszanak bennünket a fogyték nélkül élő emberektől.

- A társadalomban mindenkinek tudatában kell lennie, meg kell értenie és tisztelnie kell jogainkat.

A fiatalok világosan kifejtették, milyen főbb JAVULÓ KÖRÜLMÉNYEKET tapasztaltak oktatásuk-nevelésük során:

- Általában véve kielégítő segítséget kapunk oktatásunk-nevelésünk során, de a jövőben további lépésekre lesz szükség.

- Az épületek megközelíthetősége fokozatosan javul. A mobilitás kérdései és az épített környezet megközelíthetősége egyre inkább folyamatos gondolkodás és vita tárgya.

- A fogytékossággal élés mind jobban látható tényezővé válik a társadalomban.

- Az infokommunikációs technológia felívelőben van, ma már jól szerkesztett digitális könyvek is rendelkezésre állnak.

A fiatalok rámutattak az előttük álló KIHÍVÁSOKRA és SZÜKSÉGLETEKRE:

- A megközelíthetőséggel és hozzáférhetőséggel, azaz akadálymentességgel kapcsolatos igények különböző emberek számára különbözőek lehetnek. Az oktatásban-nevelésben, illetve a társadalom egészében egyelőre különböző hozzáférhetőségi és elérhetőségi akadályok tornyosulnak a különböző sajátos igényű emberek előtt, mint például:

- Az órákon és a vizsgákon egyeseknek közülünk több időre van szüksége;

- Időnként személyes segítséget igénylünk az óráinkon;

- Osztálytársainkkal, csoporttársainkkal egy időben kell, hogy hozzáférhessünk az adaptált tananyaghoz.

- A szabadon választható tantárgyak körét esetenként korlátozza az épületek nem megfelelő akadálymentesítése, a nem megfelelő

technológia és a tananyagokhoz (felszerelés, könyvek) való hozzáférés.

- Olyan tantárgyakra és készségek elsajátításának lehetőségére van szükségünk, amelyek számunkra és jövőbeli életünk szempontjából jelentőséggel bírnak.
- Teljes iskolai tanulmányi időnk alatt megfelelő tanácsokra van szükségünk arra vonatkozólag, milyen tevékenység végzésére lesz lehetőségünk majd a jövőben, figyelembe véve sajátos egyéni lehetőségeinket és igényeinket.
- Még ma is sokan vannak, akiknek ismeretei hiányosak a fogyatékossgal élőkről. Időnként a tanárok, a többi tanuló vagy egyes szülők negatívan viszonyulnak hozzánk. A nem fogyatékossgal élőknek tudniuk kellene, hogy magát a fogyatékossgal élő személyt is meg tudják kérdezni, szüksége van-e segítségre.

A fiatalok kifejtették véleményüket a BEFOGADÓ NEVELÉSRŐL-OKTATÁSRÓL is:

- Nagyon fontos, hogy mindenki kapja meg a lehetőséget annak szabad megválasztására, hol szeretne tanulni.
- A befogadó nevelés-oktatás színvonala akkor a legjobb, ha feltételei megfelelnek számunkra. Ez azt jelenti, hogy a szükséges segítség, a források és jól felkészült tanárok állnak rendelkezésre. A tanárokat motiválni kell, és jól tájékozottnak és megértőnek kell lenniük sajátos igényeinkkel kapcsolatban. Jól ki kell őket képezni, meg kell bennünket kérdezniük, mire van szükségünk, és egymás között jól együtt kell működniük a teljes iskolai oktatás folyamán.
- Sok előnyét látjuk a befogadó oktatásnak-nevelésnek: több szociális készséget sajátítunk el; szélesebb tapasztalatszerzésre van lehetőségünk; megtanuljuk, hogyan boldoguljunk a való világban; barátaink lehetnek és azokkal szoros kapcsolatot ápolhatunk mind a sajátos igényűek, mind az azok nélkül élők köréből.
- Az egyénre szabott, specializált segítséggel történő befogadó oktatás-nevelés a legjobb felkészülés a felsőoktatási intézményekben való tanulásra. Specializált központok segíthetnének bennünket, és megfelelően tájékoztathatnák az egyetemeket és főiskolákat, milyen segítségre van szükségünk.
- A befogadó oktatás-nevelés nekünk és mindenkinek kölcsönösen előnyös.

A fiatalok az alábbi KÖVETKEZTETÉSRE jutottak:

Mi vagyunk saját jövőnk építői. Le kell döntenünk a bennünk és másokban, fogyatékoság nélkül élőkben meglevő akadályokat. Túl kell lépniük saját fogyatékoságunkon – és akkor a világ is jobban elfogad bennünket.

Lisszabon, 2007 szeptember

Fiatalok hangja: találkozás a sokféleséggel az oktatásban beszámol a sajátos nevelési igényű fiatalok európai meghallgatásának eredményeiről, amelyet az Ügynökség a Portugál Oktatási Minisztériummal közösen rendezett meg.

Az eseményre az Európai Unió Portugál Elnökségének keretein belül 2007. szeptember 17-én került sor Lisszabonban.

Ezt a beszámolót az Ügynökség az eseményen részt vevő fiatalok hozzászólásai alapján készítette.

A rendezvény legfontosabb eredményeként született meg a fiatalok inkluzív nevelésről alkotott véleményét összegző Lisszaboni Nyilatkozat. Ez a jelentés teljes terjedelmében tartalmazza a Nyilatkozat szövegét, illetve e dokumentum különálló mellékleteként is megjelenik.